

Nr 170.

Av herr **Lindhagen**, om den politiska angelägenheten att nationernas självbestämmanderätt och särskilt de österländska folkens frigörelse ej betraktas såsom en »inre angelägenhet» utan som en internationell rättsfråga.

Fredsfrågan har alltsedan Japans framträdande överskuggats av en tidsströmning, kallad Asiens uppvaknande. »Vi blevo ett», utbrister en japansk författare, »och Asiens natt flydde för alltid för den uppgående solens strålar.» Uti detta uppvaknande ingår även folkböljan från Asien över Nordafrika. Treförbisedda grundproblem i fredsfrågan.

Betydelsen av denna tidsströmning kan icke nog ofta framhållas. Inför dess oerhörda realiteter stoppar Europa huvudet i busken för att undgå dem. Denna sorglösa politik upprepar sig överallt, och någon sinnesförändring kan ej förmärkas. Nationernas förbund vacklar på denna förblindelse och även dess Genèveprotokoll bär detta dödsfrö inom sig. Det är icke minst därför frågan är så aktuell för oss just nu. Västern ställde till sitt världskrig och nu småsyrslar den utan grundsatser med »Europas återuppbyggande». I detta återuppbyggande ingår emellertid såsom en omistlig beståndsdel bibehållandet av dess grepp över Orienten.

De europeiska dotterländerna Amerika, Australien och Sydafrika hava snart kommit till rätta med de primitiva urinnevånarna. De senare bliva förr eller senare rätt och slätt utrotade av civilisationen. Samma öde förestår väl Centralafrikas negerbefolkning, såvida ej klimatet lägger hinder däremot. De asiatiska och nordafrikanska folkslagen äro av annat virke. De hava gammal kultur bakom sig, de kunna ej utrotas och de bida sin tid.

Asien är nära fem gånger större än Europa, oberäknat det förras utposter i Nordafrika. Om det europeiska Ryssland, som mer är att räkna till Österlandet, undantages från Europa, blir skillnaden ofantlig. Asien upptar en tredjedel av allt landområde. En miljard människor bo där eller mer än hälften av jordklotets befolkning. Av denna miljard komma enligt senaste uppgifter 427 miljoner eller något mindre på Kina, 319 miljoner på Indien och 77 miljoner på Japan. Dessa tre länder upptaga således 82 procent av Asiens hela folkmängd. Ryska Asien och främre Asien bebos av icke fullt 8 procent av folkmängden på mer än hälften av världsdelen område. Asien är urhemmet för de flesta kulturväxter och sannolikt även för människosläktet. Flera raser bo där än någonstades. Alla stora världsreligioner och de gamla sanningarnas livsfilosofi hava där haft sin vagg. Europa betecknades ock av Napoleon som en mullvadshög i jämförelse med sin granne.

Den mänskliga kulturen har uti Asien och dess utposter i flydda tider likaledes nått en höjdpunkt, som knappast kan uppvisas i någon annan världsdel ända in

till våra dagar. Man behöver blott nämna namnen Kina, Indien, Persien, Mesopotamien, Fenicien och Egypten. Även Asiens nomadstammar, vilka började en skräckinjagande framfärd, betecknad med namnen Attila, Tshingiskån och Tamerlån, hava på sitt sätt spelat en överväldigande roll i världsutvecklingen. Tidigare hava de förmodligen koloniserat Europa. Deras historiska framträdande ledde småningom till stora statsbildningar med en spirande kultur, som någon gång till och med satte frukt i ett regentskap, vilket i vishet och kärleksfullhet nådde vida över vad Europa någonsin kunnat åstadkomma. Under tre århundraden nära inpå vår tid behärskade dessa nomader ett välde, som omfattade hela Asien och därifrån sträckte sig ända till Donau. Detta välde bröts först genom sjöslaget vid Lepanto år 1571.

Under nyare tider har emellertid Europa, trots sin underlägsenhet i befolkning och jordområden, blivit behärskare av världen. Europas nuvarande maktsfär omfattar ännu mer än tre femtedelar av jordens landområde och nära tre femtedelar av dess befolkning. I Asien lyder under europeiska makter inemot hälften av dess befolkning och mer än hälften av dess landområde. Asiens nuvarande politiska gestaltning är i stort sett en verkan av europeiskt framträngande. Detta senare har även fördunklat det gamla Asiens andliga värld och hotar allt mer att med den överlägsna europeiska industriella kulturen slå den förras traditioner i spillror.

Anledningen till de europeiska folkens slagkraft och ävlan efter vinningar kan sannolikt biologiskt förklaras därav, att de äro komna från invandrande stammar, som hopade av vitt skilda slag inom trånga gränser befunnit sig i ständigt kamp med urinnevånarna och sins emellan om makten och fördelarna. I dessa strider behövde de naturkrafterna till hjälp och hava därför givit upphov till nutidens stora uppfinningar. De samhällsordningar, som framgingo ur dylika situationer, kunde icke undgå att präglas av desamma. Att organisera makt, eftersträva makt, bruka makt för materiella vinningars skull på andras bekostnad, det har varit huvudsaken. Det andliga livet har också stått högt, men mera på grund därav, att det utgjort en tillflykt för de förföljda och plågade minoriteterna och sanningsvittnena. Europas behärskare hava sällan eller aldrig sökt göra statskonst av sanningen, vilken företrädesvis varit föremål för begabbelse av all slags europeisk maktpolitik.

Fredsproblemet kulminerar således i ett tillrättaläggande av det stora missförhållandet mellan Europa och Asien och av den förra världsdelens officiella förakt för sanningen. Det är föga förhoppningsfullt att kunna konstatera den fullständiga frånvaron skulle man nästan kunna säga av blick för denna dominerande realitet särskilt inom de europeiska parlamenten och deras regeringar. Det gäller dock ingenting mindre än följande tre ting nämligen: *politiskt* de asiatiska nationaliteternas frigörelse, *ekonomiskt* de trångbodda österlänningarnas rätt till nya boningsplatser (befolkningsfrågan) samt *andligt* en sammansmältning mellan den nutida västerns mäktigare materia och det gamla Asiens djupare ande. Dessa tre problem höja sig som ett Himalaja över det europeiska fredspolitiska flacklandet.

Det politiska problemet är sålunda de asiatiska och även de nordafrikanska nationaliteternas självbestämmningsrätt eller med andra ord frigörelse från de europeiska makternas hegemoni. Må vi lyssna främst till, hur Österns egna män framställa förhållandet mellan Europa och Asien. Följande tonfall giva en klar bild av sinnesstämningen.

»De österländska folken hava glatt sig at fördelarna av en ökad handel och fallit offer för främmande maktbegär. De hava trott på de kristna missionärernas filantropiska syften och råkadt i händerna på erövringspolitikens hantlangare. Jorden synes dem ej längre uppfylld med den frid, varåt de i sin oskuld gladda sig. Om några europeiska folks sjuka samvete frambesvurit den gula farans spöke, har då icke Asiens lidande själ rätt att klaga över den vita olyckans verklighet.

Driven av en hunger, som ej kunnat stillas med alla dess myriader offer i dess egna vidsträckt länder, går västern ut på rov även i österlanden. Europas framträngande i Asien betyder icke blott att sociala idéer påtrugas, vilka östern anser raa om ej barbariska, utan även en omstörtning av gällande lag och laga myndighet. De västerländska skepp, som bringat civilisation, ha även bringat landsförvärv, protektorat, exterritoriell domsrätt, inflytelsesfärer och många andra förödmjukelser, tills namnet orientalisk blivit synonymt med urartad och ordet inföding en beteckning för slav.

Krigsförklaringar utgå från den europeiska industrialismens fabriker och de protester, som höjas av dess humanare statsmän, drunkna i bullret från dånande arbetsmaskiner. Vilka utsikter har väl den österländska krämarenäringen att kunna bestå gent emot den organiserade handels allt bortsopande batterier? Billighet och konkurrens nedmeja nu konsthantverken likt mitraljösen, under vars skydd de tränga sig fram. Orientens liv, grundat på arbete och genom en hotfull diplomati berövad en skyddande tulltariff, dukar under för maskinens och kapitalets armé.

Om Asien var gammalmodigt, var väl Europa i sin rätt? Om Kina försökte lyfta sin hand, om masken vände sig i sin vända, upphävdde Europa icke genast skriet om den gula faran? I sanning västerns ära är Asiens förnedring.»

Det är mycket upplysande och tankeväckande att giva akt på den europeiska politikens uppsyn inför dylika påminnelser. Dessa rikta sig naturligtvis främst till de europeiska stormakterna och en och annan mindre stat, som också har kolonialvälde. Dessa makter undgå icke dagliga känningar med sin falska ställning.

Det kan dock icke förväntas någon självövertvinnelse från stater eller indiover, som levat sig in i en maktställning såsom en livsbetingelse. Man söker i stället göra en dygd av sina fördelar och föreställer sig, att den privilegierade maktställningen innefattar en civilisationsuppgift. De undertryckta folken, säger man, kunna icke styra sig själva och behöva förmyndare. Om det ligger något i detta, kan däremot erinras, att den förmenta bristande förmågan väl beror på, att lydlanderna under långliga tider ej fått tillfälle att öva sig i någon självstyrelse. Den undertryckta rasen kommer i alla fall att anse sig bättre skickad att tillgodose sitt bästa än en utländsk inkräktare och en sådan uppfattning kommer aldrig att kunna underkuvas. För den är ingenting så stort som väntans tider, väntan på frigörelsen.

Det händer visserligen någon gång, att en europeisk stormakt intresserar sig för en undertryckt nations befrielse, nämligen då denna senare lider under

Det politiska problemet: nationernas och även de österländska nationaliteternas självbestämmningsrätt ej en »inre angelägenhet» utan en internationell rättsfråga.

någon rivaliserande stormakt. Under världskriget kastade ententen kärliga blickar åt centralmakternas undertryckta folk. Tyskland lovade guld och gröna skogar åt den infödda befolkningen i Englands och Frankrikes utomeuropeiska lydländer. Sådana löften, präglade av total frånvaro av självöverninnelse, äro icke kulturbildande. Då nu ententen segrade, frigjorde den emellertid enligt sina utfästelser centralmakternas beroende nationaliteter. Detta skedde som sagt mera av eget intresse än av rättskänsla. Därför skars också till i växten, så att germanisk nationalitet i vissa trakter lades obehörigen till en främmande nationalitet. Nu först höjas rop från germanerna om kränkningar av rätten. Man kan dock vara övertygad, att om Tyskland återvinner sin maktställning, kommer dess politik att med största sinneslugn återtaga sina förra övergrepp vid första lägliga tillfälle. Hotelserna från officiella tyska kretsar att återtaga Sönderjylland från Danmark vitsorda, att någon sinnesförändring icke ägt rum.

De smärre europeiska staterna utan utrikes besittningar äro i denna punkt icke bländade av några egna intressen. De skulle således kunna för billigt pris föra rättens talan, även när det gäller andra världsdelar än Europa. Så långt ser och känner dock icke heller den europeiska småstatspolitiken. Man är van på, den sidan att vara obetydlig och önskar ingenting högre än att fortfarande få vara det. Eu ganska naturlig fruktan för de stora brödernas ekonomiska inflytande och förmåga av repressalier i samfärdseln är säkerligen också ett återhållande moment. För övrigt känner sig denna småstatspolitik solidarisk med den västerländska kulturen, vars barn den är i både ont och gott. Från småstaternas statskonstnärer har världen således ingenting att vänta mer än någon grundplöjning här och var på betryggande avstånd från de mest brännande angelägenheterna.

Man skulle då kunna förmoda, att åtminstone de internationella fredsgorganisationerna i Europa funno en pejling av djupen ligga för deras röst. Detta upptäcker man mycket snart vara en illusion. Interparlamentariska unionen med underavdelningar, de gamla fredsföreningarnas organisation med dess centralbyrå i Genève, den unga unionen av föreningarna för föreningarnas förbund och även den andra internationalen äro uppenbarligen alla barn förtädesvis av sin världsdels utveckling och tänkesätt. Den, som varit med vid åtskilliga av dessa sammanslutningars kongresser och där framfört till beaktande något av de här behandlade tre problemen, kan med förvåning vitsorda, att även sådana sammanslutningars förtroendemän stå liksom i mångt annat kardinalt spörsmål främmande inför ämnet och kunna icke bibringas något intresse. Enstaka individer erkänna väl enskilt, att saken är förtjänt av uppmärksamhet och inse särskilt den oerhörda faran av de europeiska rättskränkningarna mot Asien. Men de bryta icke någon lans under de offentliga förhandlingarna, kanske därför, att de finna saken hopplös eller ej äro tillräckligt gripna av rättens åsidosättande och situationens allvar.

Vid allmänna fredskongressen i London sommaren 1922 fann väl en talrik kommission frågan om rasernas likställighet vara så betydelsefull, att den till-

styrkte kongressen att besluta dess upptagande på dagordningen vid nästa kongress. Endast en medlem, den tyske pacifisten von Gerlach, framförde betänkligheter. Kongressen biföll auktoritativt kommissionens förslag. Ärendet kom ändock aldrig upp på dagordningen till någon av de följande kongresserna. Fredsbyråns råd ignorerade beslutet och min vädjan till rådet att upptaga saken lämnades obeaktad, trots att jag själv är medlem i detsamma och således ej kan fränkännas motionsrätt. Detta är ett av de många utslagen av funktarismens inbrott även över fredsrörelsen.

Det enda hörn i världen, där jag fått uppleva en sympatityttring i detta ämne, är vårt eget lilla land. Riksdagens ledare och medlemmarna i regeringen äro visserligen ståndaktiga européer. Framställningar till riksdagen åtskilliga gånger (1913, 1915, 1917, 1919 och 1924) understöddes allenast av en handfull medlemmar under skydd av den hemliga omröstningen. De allmänna svenska fredskongresserna i Varberg 1915 och i Stockholm 1916 och möten anordnade av 1916 års fredskommitté uttalade sig däremot klart till förmån för rättvisa åt Asiens och Nordafrikas ofria folk.

En episod från allmänna fredskongressen i Berlin sommaren 1924 kan möjligen också sägas beteckna en upplevad ljusning. Uti en kommission diskuterades ett förslag om bildandet av ett Pan-Europa. Ämnet gav osökt anledning att komma in på den österländska nationalitetsfrågan. Härunder tillät jag mig det öppenhjärtliga påståendet, att »Europa är en bandit». Protestrop hördes från åtskilliga håll och särskilt från stormaktsrepresentanter. Jag insåg, att en förklaring var på sin plats samt erinrade, hurusom Cicero en gång yttrat, att senatorerna voro goda människor, men att senaten var ett odjur. En världsdel, som ställt till världskriget och fortfarande ävlas att hålla sina klor i Asiens kött, är en bandit. De europeiska folken däremot, menade jag, bestå av olyckliga människor, därför att de alltid varit så illa styrda. Nu hördes icke längre protester. Ett välvilligt leende spred sig över församlingen och till och med ett par stormaktsmänniskor nickade bifall.

Särdeles belysande är den ställning till Asiens och Nordafrikas rätt, som intogs av de fredsmäklande sammanslutningarna under världskriget och efter detsamma.

Under hela året 1916 fördes fredens talan i världen av den s. k. *neutrala konferensen i Stockholm*, utgången ur Fordexpeditionen, i samarbete delvis med den i Holland grundade *centralorganisationen för en varaktig fred*. Konferensen bestod av delegerade från sex neutrala stater, de tre skandinaviska länderna, Holland, Schweiz och Nordamerikas förenta stater, vilka senare då ej inträtt i kriget. Majoriteten i konferensen liksom förenämnda holländska organisation begränsade sig härvid till det europeiska problemet. Bådas program innefattade väl i nationalitetsfrågan ett så allmänt uttalande, att det kunde även inbegripa de asiatiska och afrikanska folkslagen. Exemplifieringen lånades däremot från Europa eller, såsom skedde i konferensens appell till de krigförande, sträckte sig högst till asiatiska Turkiets främmande folkstammar. Diskussionen i konferensen blev ganska forcerad. Jag minnes, huru särskilt från vissa amerikanska dele-

gerades sida uttalades ovilja över det framställda yrkandet, att Asiens folk med utgreningar skulle uttryckligen ihågkommas av konferensen.

Sedan neutrala konferensen, i följd av att stödet från Ford upphörde, nödgades med 1916 års utgång avsluta sin verksamhet, upptogs under år 1917 fredsarbetets internationella organisation väsentligen av *holländsk-skandinaviska kommittén* med säte också i *Stockholm*. Dess syfte var att åter uppväcka internationalen och i en kongress av den samlade socialdemokratien vinna en stödjepunkt för krigets avslutande och en reorganisation av världen. Till skillnad från 1916 års idéer, som sökte samla alla människor, trodde 1917 års fredsmäklare, att socialdemokratien var den, som ensam kunde göra det.

Icke heller dessa bemödanden, ehuru en stor makt stod bakom desamma, måktade uträtta något mot krigsyran och nationalhatet. Efter växlande utsikter måste kommittén till sist upplösas. Dessförinnan avgav den ett betänkande. I detta berördes väl nationalitetsfrågan men den exemplifierades endast från Europa. och detta även ganska försiktigt och ej fullständigt. Asien och Afrika, från vars undertryckta folk en del framställningar inkommit till kommittén, berördes icke i kommitténs eget uttalande, förmodligen på grund av opportunism eller under intrycket av de allmänna föreställningarna, att Europa var liktydigt med världen. Från Egypten protesterades häremot i den svenska pressen. Det må dock anmärkas, att en rapport från det engelska arbetarparti, som då stod ytterst till vänster, uttalade sig oförbehållsamt för en nationalitetsbefrielse även utanför Europas gränser.

På senhösten 1917 kommo tio muselmän till Stockholm såsom representanter för undertryckta muhamedanska folkstammar i Indien, Turkestan, Georgien, Egypten, Tripolis, Tunis, Algeriet och Marocco. De hade lämnat sina varma länder och heta öknar, lockade av ryktet i världen om ett ljus, som skulle brinna här uppe i den kalla Norden och stannat över vår huvudstad såsom ett Bethlehem. De möttes emellertid här som annorstädes av en vanlig politik, en enveten dyrkan av världen och dess kvantiteter och ej av hela den sanning, som skulle göra dem fria. Den stora fredskongressen fanns endast i deras fantasi. Innan de återvände med sina brustna illusioner, ville de dock så gärna klargöra inför en svensk publik sina bekymmer. De togos om hand av 1916 års fredskommitté, som ordnade ett möte åt dem. Polisen förbjöd dem att tala offentligt och kommittén utfärdade då i stället personliga inbjudningar till en mängd människor, så att Victoriasalen blev fylld av folk. De framlade där ett gemensamt uttalande samt yttrade sedan var och en i korthet, vad han hade på hjärtat, och en indier, som avslutade talarnas rad, yttrade såsom avslutningsord: »fred åt de krigande nationerna, frihet åt de undertryckta folken. kärlek åt alla, Indien åt indierna.» Anförandena översattes för publiken genom tolk. Detta var allt, som det förlovade landet i den begynnande vinterkylan, som lagt en av pilgrimerna på sjuksängen, kunde skänka dem. De voro dock tacksamma och belåtna för den lilla medkänsla, som förunnats dem.

Med 1918 övertogs medlarens roll av *presidenten Wilson*, som hade en ändå större styrka bakom sig och dessutom i sin person representerade mänskliga

egenskaper. Det blev åter en fråga om sanling av alla för att slå ned kriget och bygga upp framtiden. Ehuru Amerika då var med i kriget, framställdes ändamålet med dess deltagande fortfarande vara att medla och giva rätt åt alla, sedan militarismen väl blivit krossad. Under året 1918 tillkommo sålunda de bekanta fjorton programpunkterna. Punkterna hade emellertid två gapande luckor. De gävo sig icke in på den sociala frågan, tidens stora ekonomiska problem, och äventyrade således att vilja bygga upp ett förbund av vulkaner utan varaktig inre eller yttre fred. Den andra luckan var det mycket försiktiga vidrörandet av nationalitetsfrågan, i vilken det var påfallande, att någon anspelning på Asiens och Afrikas beroende kulturfolk alldeles saknades. Det är förklarligt, att Englands, Frankrikes och Italiens allierade icke kunde vid det tillfället röra i en så ömtålig sak, som säkerligen icke heller var populär i hemlandet. Denna mycket förmildrande omständighet kan dock ej ändra det faktum, att de fjorton punkterna i sin avfattning icke heller uppdrogo några bärande grundlinjer för ett fredsrrike.

Med ingången av år 1919 började trollmakten över det Wilsonska framträdandet att vika för maktfullkomligheternas påfrestningar, och i stället kom *Versaillesfreden och folkförbundet* med det sista ordet i världskrigets fredslöften.

Akten om nationernas förbund, som utgjorde fredsslutets insats för en framtidsbyggnad, undvek att göra något som helst allmänt uttalande om nationernas självbestämmanderätt. Akten var ju också örankrad i en segerfred och man kunde icke begära av de europeiska segrarna något avståndstagande från deras privilegier utanför Europa. Denna obenägenhet røjde sig ännu tydligare uti aktens varma vädjan till förmån för så kallade ociviliserade folk, som bebo kolonier och territorier under högre utvecklade staters överhöghet. För dessa folk behövde segrarna ej hysa någon räddhåga och det var en billig storvulnhet att avgiva en försäkran, att man ville undvika att misshandla eller slå ihjäl dem.

I den aktuella nationalitetsfrågan bekymrade sig förbundsakten enbart om vissa samhällen, som tidigare tillhört turkiska riket och nått en sådan utvecklingsgrad, att deras ställning såsom oberoende nationer provisoriskt kunde erkännas. Denna inblandning förklaras väl därav, att Turkiet var en av de besegrade. Därtill kom en gammal tradition, att den sjuke mannen borde hållas under särskild uppsikt på grund därav, att han stod med den ena foten i Europa och i den andra världsdelen besudlade sig med blodbad bland Armenierna, vilka utgjorde Asiens enda kristnade och således så gott som europeiska befolkning.

Om nationalitetsbefrielsen i Europa talade förbundsakten icke någonting. Fredstraktaten genomförde ju för första gången i stora drag en slutlig lösning av denna fråga i världsdelen. De övergrepp, som därvid begingos på vissa gränsområden och skapade nya nationalitetsfrågor om än i mindre omfattning, kan man förstå, att fredsslutet ej ville beklaga sig över. Beträffande de genom fredsslutet bildade nya staterna, hade dessutom separata fördrag i sammanhang med fredsslutet ingåtts i syfte att i viss mån betrygga nationella minoriteters rätt. För reglerande av förhållandet mellan olika nationaliteter,

som icke nybildats genom fredsslutet, saknas alldeles föreskrifter utom i fråga om Åland, för vilket ett försök gjorts att ordna saken i strid mot befolkningens uttryckliga önskan.

Den aktuella frågan för närvarande är som bekant *folkförbundets Genève-protokoll*. Detta måste betecknas såsom ett framsteg därigenom, att det omsider velat göra någonting även i stort och därmed upprullat en myckenhet brännande frågor. Avsikten är också prisvärd, även om förlåtliga biavsikter spelat med. Man kan icke begära, att protokollet ännu skall kunna betyda någonting annat än ett steg omsider in uti det hitintills portförbjudna okända. Dess svaghet är uppenbar. Det vill i begriplig brist på annan utväg förbjuda krig, innan åtskilliga av dess reellaste orsaker undanröjts. Vanskligt måste särskilt vara att förplikta förbundets medlemmar till sanktionskrig, medan ännu tre av världens mäktigaste och krigsfarligaste stater stå utanför förbundet. Protokollet måste därför förbjuda förbundets egen avrustning samt bygga på sanktioner och eventuella sanktionskrig. Bekymmersamt är även, att förbundet synes ej hava fördjupat sig i dessa och andra svårigheter utan mer eller mindre blundat för dem i förhoppning, att det nog skall gå bra.

På vårt folk lägger protokollet en svår anfäktelse. Det uppfordrar oss att övergiva vår neutralitetspolitik under alla förhållanden och att i stället gå med i alla krig, vilken senare risk protokollet emellertid vill förebygga genom att söka göra varje krig omöjligt. Avgörandet blir sannerligen ganska vanskligt och ansvarsfullt.

Den ömmaste aktuella punkten i protokollet är, att den tillämnade skiljedomen icke får omfatta en stats »inre förhållanden». I dessa ingå, och just därför talas det icke uttryckligt därom, även Asiens och Nordafrikas nationalitetsfrågor. Engelska regeringens ultimatum till Egypten avslöjade på ett obehagligt sätt denna så att säga kriminella eller åtminstone rättslösa sida i protokollet.

Japans ombud riktade ett angrepp mot det första förslaget. Det ville ej tillåta, att rådet och domstolen skulle få definitivt avgöra, om en konfliktfråga berörde en inre angelägenhet eller icke. Därför nödgades de även i denna fråga eniga européerna till sist medgiva, att efter nämnda avgörande kunde påkallas ny utredning och nytt övervägande, och uppnåddes icke heller därvid enighet, skulle saken utageras efter de vagare bestämmelserna i den nuvarande förbundsakten och icke efter protokollets strängare förfarande. Det är uppenbart, att Japan härvid fört Asiens talan och velat giva det friare händer för framtiden. Denna avsikt har förmodligen ej direkt uttalats under de diplomatiska förhandlingarna, men var och en förstår, att den fanns där ändå. Österns övriga representanters tystnad får säkerligen uttolkas såsom ett samtycke.

Nu på sistone har Asiens nationaliteter fått en utpost och talesman i *Sovjetrepubliken*. Denna har länge sökt bundsförvanter för världsrevolutionen. Då arbetareklassen inom västerlandet ej uppfyllt förhoppningarna, har republikens ledare, med så mycket större nit inriktat sig på att uppvigla Orienten mot

västerlandet. I ett föredrag sommaren 1924 vid en fredskongress i Berlin om Pan-Europa, fälde talaren den österrikiske greven Candenhove-Kalergi, vars moder är japanska, det träffande ordet, att »Genève vill giva Asien fred och Moskwa vill giva det frihet». Därmed har måhända en ny framryckning skett i Orientens uppvaknande. Detta tidstecken har åtminstone äntligen framkallat inom Europa en viss uppmärksamhet, blandad med påtaglig oro.

En stor fråga är om Sovjetrepubliken, som bygger sin statsstyrelse såsom det synes uteslutande på materialistiska läror, skall lyckas kunna inplanta dem även på Asiens folk och utrota det gamla karaktäristiska i vad man kallat Asiens själ. Vare sig detta lyckas eller icke kommer även en sådan framryckning enligt naturens visa ordning att endast betyda början till sin egen undergång.

Det må nu förhålla sig med sovjets ingripande huru som helst, Asiens framtid kastar sin skugga framför sig alltmör förnimbar. Avgörandet måste, mänskligt att döma, sluta med en katastrof för Europa, om det icke i god tid omvänder och bättrar sig.

Med andra ord, det är en politisk angelägenhet av synnerlig betydelse att i folkförbundets grundsatser och praktik nationernas självbestämmningsrätt och särskilt de av europeiska makter behärskade österländska folkens strävan efter frigörelse icke får, såsom skett senast i Genèveprotokollet, betraktas såsom en inre angelägenhet för den härskande staten. Den måste i högsta grad vara *en internationell rättsfråga*, vid äventyr att lösningen eljest kommer genom ett nytt världskrig.

Det andra problemet i fredsfrågan är den *ekonomiska* nödvändigheten av en rätt och tillfällen för Östern lika väl som för Västern till nya boplatser för en växande trångbodd befolkning, vid äventyr att lösningen jämväl av detta problem eljest kommer genom ett nytt världskrig.

Även inför denna fråga stå europeiska politikerna lika förblindade som i den förenämnda neutralitetsfrågan. Vid interparlamentariska unionens konferens i Bern sommaren 1923 diskuterades en på dagordningen upptagen fråga om emigration och immigration. Överläggningen bestod egentligen däruti, att en del europeiska talare med fog framhöllo behovet av europeisk emigration särskilt från de besegrade länderna. Undertecknad fick stå ensam i ett förmenande, att även Asiens överbefolkade länder äro i behov av emigration. Trots en viss ovilja mot dessa erinringar från en och annan ointresserad eller kanske för mycket intresserad parlamentsmedlem »medgav» i nåder referenten i ämnet på presidentens fråga, att även mina synpunkter fingo remitteras till den kommission, som skulle behandla frågan. Någon utsikt, att ett begrundande inom kommissionen av denna sida av saken också kommer att ske, föreligger knappast.

Asiens emigrationsfråga är nämligen en jordfråga. Österns länder, såsom Japan, Kina, Indien, äro till stora delar överbefolkade, som de ovan anförda siffrorna utvisa. I det egentliga Japan utgör folkökningen omkring 800,000 människor om året. Vart skall all denna befolkning vända sig för att kunna

Det ekonomiska problemet: rätt för Östern lika väl som för Västern till nya boplatser för en trångbodd befolkning. (Befolkningsfrågan, rasernas likställighet.)

leva? Varthän de sända sina blickar äro européerna före dem samt förneka österlänningarna tillträde till jordens koloniområden, som förbehållas den vita rasen. Asiens fastland med dess kolonisationsmöjligheter i Sibirien är avstängt för dem. Nordamerika har faktiskt länge varit spärrat, och nyligen har portförbudet ytterligare skärpts, vilket väckt utomordentlig förbittring i Japan. Australien och Stilla havets länder med sina utrymmen äro ock förbjudna territorier. Endast inom Sydamerika står ännu tillsvidare immigrationen tämligen öppen även för Asiens folkslag. I Sydafrikas förenta stater är det, för att taga ett exempel, förbjudet för österlänningen att köpa jord. I staten Transwaal är det förbjudet att ingå äktenskap mellan vita och färgade. I åtskilliga stater är det förbjudet för asiaterna att driva handel och industri, och i de andra är det faktiskt omöjliggjort för dem. På hotell, teatrar, kinematografer, spårvagnar, automobiler och annat är det ett vanligt anslag: »Endast för européer» (European only).

Mälsmännen för Östern pläga framhålla, att när tillträde vägras deras folk till de sibiriska kolonisationsområdena, när de utestängas från Stilla havets länder och andra utrymmen, när nya industriernas konkurrens på de europeiska marknaderna icke heller gör till fyllest, då återstår för dem endast — kriget.

Vid uppgörelsen efter senaste världskrig och grundläggandet av nationernas förbund väckte de japanska ombuden rasfrågan på tal samt fordrade rasernas likställighet såsom en rättsgrundsats, vilken borde intagas i förbundets författning. Detta krav avslogs av européerna. Med andra ord, Västern ville gärna vinna stöd av Österns folk för sitt förbund men stod fast vid programmet: jordens exploateringsmöjligheter åt européerna samt beroendet och fattigdomen åt asiaterna.

»Endast för européer!» Detta är en krigsförklaring. Man kan knappast tänka sig ett verksammare uppslag till ett världskrig mellan Östern och Västern, den förra stödd av Ryssland kanske Tyskland, och den senare i förbund med Nordamerika och engelska imperiet, allt under det ingalunda orimliga antagandet, att även då arbetarklassen och världens pacifister icke förmå något.

Över dessa konflikter reser sig *jordens befolkningsfråga* såsom det yttersta problemet, av vilket framtiden beror. Den, som icke får någon boplats eller något att äta, kastar genast alla fredsidyller över bord samt giver sig in i örlog på liv och död vid första bästa tillfälle.

Den vita rasen är illa styrd. Fortfar Europa och dess dotterländer med sitt trots i förenämnda angelägenhet, är en ny ödestimma lätt i annalkande, ett nytt världskrig, som kanske i all synnerhet blir en kamp mellan två arbetareklasser på grund av deras så vitt skilda levnadsbehov. Den tid nalkas i varje fall, då jordens folk tvingas att överväga en inskränkning av produktionen utav efterkommande såsom den yttersta betryggelsen för en världsfred¹.

¹ Närmare utveckling av ämnet se bland annat motionerna nr 175 för 1915 i andra kammaren samt nr 115 för 1919, nr 88 för 1922 och nr 182 för 1925 i första kammaren.

Det tredje från öster inträngande problemet kallar till en ofrånkomlig *andlig revolution* i den europeiska statskonsten genom en sammansmältning mellan den nutida *Västerns mäktigare materia och det gamla Österns djupare ande* vid äventyr, att eljest all fredssädd väsentligen faller på hälleberget.

Man kan säga, att det gamla Asiens tankevärld var icke blott materiellt revolutionär genom sin fordran på ekonomisk rättvisa. Den var framför allt andligt revolutionär genom sitt krav på själisk odling och taktiskt revolutionär genom sin resning mot våldet såsom kulturmedel. Inför dessa senare betingelser för kultur står Västern och Sovjetryssland oförstående. I denna punkt möta vi således ett enigt Europa, som har långa och plågsamma vandringar mot de nya horisonterna. Det andligas ledning betecknas inom Morgonlandet med gestalter som Laotse, Kongfutse, Buddha, Zarathustra och Kristus samt i själva verket även Sokrates och Plato såsom utposter på de västra gränsmärkena. I Aftonlandets annaler betecknas karaktäristiskt topparna i det övertygade samhällsarbetet med namn som Alexander, Cæsar, Tsar Peter, Robespierre, Napoleon, Marx, Bismarck och Lenin.

Det gäller den gamla motsättningen mellan kärleken, som övervinner allt, och våldet, om vilket blivit sagt, att vad det må skapa är vanskligt och kort och dör som en stormvind i öknen bort. De flesta av det gamla Österns tänkare och politiska stormän förkunna enigt att »om man ej har tilltro till det goda och visa, så är »allt förgäves i staten». Att äga makt utan ädelmod och mildhet, såsom orden ock föllo, var något, som man aldrig kunde fördraga att se. Variationer förekommo i uttrycken, men man menade detsamma. Laotse ansåg självövervinnelsen, Kongfutse karaktärsdaningen, Buddha välviljan, Zarathustra renhjärtanheten, Sokrates dygden och Kristus kärleken vara de enda möjliga grundvalarna även för en god samhällsbildning.

Denna åskådning är storvulet utformad i Kongfutses berömda politiska program, som under de nära tretusen åren lärts utantill av varje kines. Det kan ej nog ofta upprepas isynnerhet för européer, vilka framför allt behöva förnimma vingslagen av de eviga sanningarna. Det må inflyta ånyo och lyder:

De gamle började med att rätt styra staten; för att rätt kunna styra staten lagade de först, att god ordning härskade i deras familjer. För att åvägbringa denna goda ordning kultiverade de först sina egna personer. För att kultivera sina egna personer rättställde de först sina hjärtan, för att rättställa sina hjärtan lade de sig vinn om sannfärdighet i sina tankar, för att bliva sannfärdiga i sina tankar gjorde de allt för att fullkomna sitt vetande.

Att fullkomna sitt vetande består i att gå till grunden av tingen, genom att gå till grunden av tingen blir ens vetande fulländat, är vetandet fulländat, bliva tankarna sannfärdiga, äro tankarna sannfärdiga, då följer hjärtats rättställande, med hjärtats rättställande följer personens kultivering. Med kultiveringen av personen följer god ordning inom familjen, med god ordning inom familjen ett rätt styrande av staten, med ett rätt styrande av staten följer ostörd fred för riket.

Från himlens son till folket betraktade alla personens kultivering som roten (till allt annat). Vårdslösa roten och ändå ordna grenarna, det är omöjligt.

Det andliga problemet: ej blott materiellaintressen och intellektualism utan även moraliska grundsatser (samt velet) vägledande för statskonsten.

Det är ungefär samma tankegång, om än icke lika klart uttryckt, som Plato låter i dialogen Staten Sokrates uttala i följande ord:

Nu tror jag att vi kunna uppvisa, att staten skulle få en annan gestalt genom en enda förändring, visserligen icke obetydlig och lätt, men likväl utförbar. — Det måste således fram, om vi också skola bliva överspolade med åtlöje och hån alldeles som av en storskrattande våg.

Om icke, sade jag, antingen filosoferna bliva konungar i staten eller de, som nu kallas konungar och makthavande, i sanning och grundligt ägna sig åt filosofien, och båda dessa, makten i staten och filosofien, sammanfalla till ett, och om icke av de olika naturer, som nu uteslutande vända sig till det ena med åsidosättande av det andra, de flesta nödvändigt bliva uteslutna, då finnes det, min käre Glaukon, icke någon befrielse från det onda för staterna och, såsom jag tror, icke heller för människosläktet, och förr skall icke heller denna statsförfattning, som vi nu hava beskrivit, så vitt det möjligt är, bliva förverkligad och skåda solens ljus.

Under de ursprungliga förhållanden, som sedan gammalt rått i Orientens länder, fick det inre begrundandet en fristad. Morgonlandets forna kultur var byggd, ekonomiskt på jord och arbete och andligt på själens odling. De stora personligheterna hava nu försvunnit i samma mån Europas ävlan trängt in, men det gamla tänkesättet lever ännu kvar på djupet. Det förekommer till och med, att ett helt folk, det birmanska folket, löst den sociala frågan på grund av de gamla traditionernas införlivande med folkets dagliga liv. Denna underbara företeelse har levande skildrats i en bok, kallad »ett folks själ» av en engelsman, som länge vistats i landet. Berättelsen är en hymn till möjligheterna, blott de rätta vägarna beträdas.

I Indien resa sig ock ännu förkunnare, som påminna nutiden om det andligas obeskrivliga nytta. Dit höra den indiska nationalhjälten Gandhi, som reser sig mot våldet såsom medel för befrielse. Den indiska diktningen besjunger ännu i dag Indien såsom ett land, vilket skall taga i besittning hela världen. hela mänskligheten »icke genom fysisk makt utan genom makten av sin själ.» Denna landvinning tolkade Gandhi i ett tal till Madras' studenter sålunda: »det skall bliva Edert privilegium att övervinna erövraren icke genom blodsgjutelser utan blott genom den kraft, som ligger i andlig överlägsenhet.» Vilka sällsamma tankar och vilket omstörtande tal är icke detta för oss européer, som fortfarande tro, att även andliga vinningar endast kunna nås med hjälp av bajonetterna.

Då indiern Tagore för någon tid sedan besökte den svenska huvudstaden. utdelade han till besökande ett upprop, som dock aldrig fann någon väg till den svenska pressen, kanske just därför att det erinrade om Asiens uppvaknande och om Österns uppgift i framtidens värld.

Det gäller, sade det lilla flygbladet, att sätta var tillit mera till en moralisk ledning än till någon slags organisation av materiella krafter. Det är till denna ledning Östern kan giva ett betydelsefullt bidrag. Nu gäller det ett möte mellan raser, och då vill det till insikt, att enhetligt fullkomnande består icke i enformighet utan i harmoni. Om Asien söker oklokt omdana sin dyrbara arvedel till en dålig efterlikning av Västern, skulle denna arvedel falla i stoff samt Asien bliva onyttigt, föraktligt och löjligt. Om hela världen åter slutar

med att bliva ett generaliserat Västern, måste även denna parodi gå under, krossad av sin egen orimlighet.

Mellan dessa blida tonfall mullrade emellertid också något av en annalkande åska. Västern varnades för en förblindad tilltro till sin egen skenbara övvervinnerlighet, och det erinrades gåtfullt om historiens fruktansvärda överraskningar.

En son av den uppgående solens land gisslar Occidenten i följande upplysande ordalag:

Kina betraktar hövligt men ironiskt maskinen som en leksak, icke som ett ideal. Den vördnadsvärda Östern skiljer alltjämt mellan medel och mål. Västern vill framsteg men framsteg mot vad? När den materiella fullkomligheten är uppnådd, frågar Asien: vilket mål har man vunnit? När förbrödringspassionen kulminerat i allmän kooperation, vilket intresse skall då denna tillgodose? Om det blott är det egna intresset, vari ligger då det omskrutna framsteget.

Ur denna gamla och på samma gång evigt unga tankevärld framgingo jämväl föresatser att praktiskt uppbygga en stat på moraliska grundvalar. I Kina lever kvar en tradition om den visa regering, som fördes av två regenter långt borta i tiden och den rättskaffenhet en sådan ledning uppammade bland folket. På den tiden, förmäler legenden, användes icke lås för några dörrar, och om någon tappade ett smycke på en väg, låg det kvar även fjorton dagar därefter, om ägaren först då sökte det. Efterföljande tiders världsförbättrare i mittens stora rike brukade därför ibland erinra, att de ej voro nyskapare utan endast traditionsbevarare.

I Persien lades i forntiden grunden till en styrelse, som hade rättskaffenhet mot allt levande till sin ledande princip och just därför ännu strålar som en ledstjärna i historien.

Härskaren Asoka i Indien (261—227 f. Kr.) är en annan historisk vorden förebild. Om honom gives även från Europa det erkännandet att bland de tiotusen namn på monarker, som fylla historiens spalter, lyser Asokas namn och nästan ensamt detta som en stjärna. Om en annan indisk regent från senare tider Akbar (1556—1605 e. Kr.) säges, att han var en av de få kungliga gestalter, som närmar sig måttet på en stor man. Båda dessa regenter hatade kriget, älskade freden och ville rätt och välvilja åt alla.

I Europa saknas i stort sett en sådan praktisk statsfilosofi, som ovan skildrats, och även i ännu högre grad bemödanden att tillämpa den i statskonsten. De uppslag, som hitintills skänkts oss, hava trott för mycket på formerna och lagt grunden till den formaldemokrati, som sedan blivit genomförd och i våra dagar allt mer ådagalägger sin andliga fattigdom och sin oförmåga. Med anknytning till ett yttrande av Kipling »bortom Suez låt mig draga, dit där mänskan något är», tillägger en världsförfaren germansk författare, att där betyder individen något mera, i synnerhet i våra dagar, då individen i västern allt mer och mer utvecklar sig till att bliva »ett av byråkratien inregistrerat nummer, ett föremål för statistik och beskattning».

Det nyaste uppslaget, som utgör världsdelen spirande förhoppning åtmin-

stone inom de övre regionerna, är grundläggandet av *nationernas förbund*. Det är orättvist och i varje fall lönlöst att beskärma sig över, att det ej blev bättre än det blev i födelsestunden. Det lilla barnet övertog en myckenhet ärftlig belastning. Det var ett undernärt krigsbarn med föräldrar ur den gamla europeiska maktpolitikens traditioner. Insikten härom bör däremot väl vara en maning att söka giva det ny näring och en god uppfostran, om det verkligen skall bliva den ättling, som »skall göra det». Och man måste ha överseende med dess brister, så länge till uppfostrare och förmyndare äro satta de nutida regeringarna, vilka alla mer eller mindre jämväl företräda europeiska metoder och föreställningar.

Den största faran för nationernas förbund är därför, så vitt jag förstår, en omisskännlig obenägenhet hos dess målsmän att vilja göra något för att utveckla barnets andliga liv. Initiativ därtill utebliva, och varje appell utifrån förklingar ohörd eller avvisas. Betydelsen av en upplyst och inspirerad folkmening, såsom stöd för förbundet genom påminnelser om större mål, väcker knappast någon förståelse åtminstone ej i handling. Det vill således till ett arbete på lång sikt att inom den europeiska atmosfären uppdraga detta barn av densamma.

Frånvaron av tillräckligt andligt inslag i förbundets författning manifesterar sig, synes det mig, uti de ovan framhållna politiska och ekonomiska orättrådigheterna och icke minst i författningens uppbyggande på *de militära och ekonomiska sanktionerna*. Detta inslag kan säkerligen betecknas såsom en försyndelse mot den andliga vägledningen, utan vilken ingenting kan lyckas. Man skulle med andra ord kunna säga, att sanktionerna utgöra det stora misstaget i förbundets författning. Den oöverbanneliga förkärleken från européerna fränsett partiställning för just detta moment ådagalägger, hur långsamt förbundets tillväxt i mandom kan framskrida. Otaliga erfarenheter, exempelvis från senaste riksdagen¹, bestyrka detta sakförhållande.

För att emellertid fortfarande söka hålla målet inom synhåll kan det måhända vara lämpligt, att för omväxlings skull denna gång skärskåda något ett par av förbundets utanverk till den ännu ointagliga huvudfästningen i försvaret för den gamla europeiska maktfullkomlighetens herravälde över förbundet. Därmed åsyftas förbundets ständiga militärkommission och dess kommission för intellektuellt samarbete såsom utposter för sanktionerna och den europeiska statskonsten över huvud taget.

Folkförbundets *ständiga rådgivande kommission för militära angelägenheter* är väl ett slående uttryck för de barnsligt gammaleuropeiska anordningar, med vilka förbundets arbete inletts. Åtminstone bör man kunna vara övertygad om, att i framtiden en sådan uppfattning kommer att göra sig gällande. Denna kommission, som tillsattes den 21 maj 1920, består av tre officerare. representerande de tre olika vapnen, från varje land, som är företrätt i rådet. Kommissionens viktigaste uppdrag är att avgiva förslag till rådet rörande

¹ Motionerna nr 146 o. f. i första kammaren år 1924 om folkförbundets fulländning och deras behandling.

den internationella rustningsminskningen, som enligt förbundsfördraget skall höra till förbundets angelägnaste uppgifter. Den har också åtskilliga andra militära bestyr. Bland annat skall, när en stat söker inträda i förbundet, en undersökning företagas av denna stats militära ställning. Det skall avgöras, huruvida man icke då skall kräva en viss minskning i rustningarna eller eljest vissa bestämmelser angående militära förhållanden. Detta är också en av uppgifterna för den militära kommissionen.

Ända från tiden för den första församlingen 1920 hava de nordiska länderna sökt verka för en ändrad sammansättning av kommissionen. Detta lyckades icke i vidare mån än att man fick till stånd en ny tillfällig, så kallad temporär kommission, bestående av både civila och militärer, vilken skulle i viss mån kontrollera den andra kommissionen. Denna anordning med två kommissioner har sedan inom förbundet ansetts bliva för dyrbar, och därför har uppkommit fråga att omorganisera dem. Från svensk sida har därvid framställts åtskilliga förslag, som ännu icke synas lett till något. Genom Genèveprotokollet läres frågan i viss mån kommit i ett annat läge, i det att förbundet i sammanhang därmed tillsatt en särskild arbetskommission för att förbereda den konferens för minskning i rustningarna, som förutsattes i protokollet.

En norsk delegerad, Lange, har yrkat upphävande av den permanenta militärkommissionen, men läres enligt egen utsägo inom delegerade församlingen blivit så gott som ensam om sitt förslag. Ett yrkande av mig vid interparlamentariska unionens konferens sommaren 1924 om ett uttalande för nämnda militärkommissions upphävande och ersättande med en civil kommission, undansköts genom yrkandets hänvisning till närmare utredning.

Avrustningen i världen förhindras även såsom princip, så länge förbundet ej ens i sin konstitution förordar en sådan ordning utan endast har minskning av rustningarna på sitt program. Ett ytterligare hinder måste ligga däri, att det överlämnas åt en uteslutande av militärer sammansatt kommission att leda arbetet för rustningsminskningen. Det ligger i sakens natur, att med dylika militära rådgivare kommer man icke ur stället. De kunna icke med kärlek omfatta det mål, som det härvid gäller. Att anförtro en så viktig sak åt yrkesmilitärer är väl att sätta bocken till trädgårdsmästare.

Under debatten år 1924 i riksdagen om tredje huvudtiteln medgav dåvarande utrikesministern, att här förelåg ett missförhållande. För avrustningsfrågan och en vägledning av detta kravs andliga innehåll måste uppenbarligen en sådan spärrfästning häremot som den ifrågavarande kommissionen och liknande anordningar, vilka kunna vara ägnade att allenast till skenet avlösa densamma, icke vidare stillatigande få tolereras av en upplyst opinion. Att även svenska folkets representation här stödjer sin regerings ansatser och, såsom det tillkommer en folkopinion, uttalar sig för ett ännu klarare besked, synes vara av omständigheterna påkallat.

Ett annat ännu farligare utanverk i motståndet mot en andlig djupplöjning av den europeiska statskonsten är utan allt tvivel folkförbundets *kommission för intellektuellt samarbete*. Denna är nämligen satt såsom högsta vårdare av

den andliga ledningen av förbundet. Den består företrädesvis av europeiska vetenskapsmän, mest professorer. Åtminstone var så förhållandet ännu år 1923. Dess uppgift är, såsom namnet uppgiver, att i förbundets samlingssyfte verka för ett samarbete mellan olika folkens intellektuella krafter. Människornas inre röster säga oss dock, att detta icke är tillräckligt. I vanligt vardagslag mena vi alla, att världen bör, såsom det gamla Asien och senast kristendomen fordrade, styras »efter bästa förstånd och samvete».

Såsom vid senaste riksdag¹ skildrades, har kommissionen på ett utomordentligt sätt uppenbarat sin inkompetens såsom andlig ledare mot ett fredsrrike genom att avvisa *andarnas förbrödning medelst ett överkomligt världsspråk* och förklara *moralisk uppfostran vara ett område som undflydde förbundet*. Skildringarna härom voro i korthet följande:

Förslag om *världsspråket* hade väckts inom förbundet av delegerade från åtskilliga länder. En utredning hade därom gjorts av förbundets generalsekretariat, vilken utredning utmynnade i ett förord. Frågan överlämnades därefter till kommissionen för intellektuellt samarbete, som yttrade följande:

»Kommissionen har ägnat mer än två sammanträden åt detta problem. Den bestrider icke de fördelar, som skulle uppkomma genom allmänt antagande av ett konstgjort hjälpspråk, men håller före, att alla dess bemödanden böra nedläggas på utbredningen av de levande språken och den moderna litteraturen, vilka företräda efter dess mening ett av de viktigaste medel att närma andarna, att underlätta samförståndet mellan folken, med ett ord, att förverkliga folkförbundets ideal. Man återfinner alla de nödvändiga beaktandena i detta ämne uti protokollet över de sammanträden, som kommissionen ägnat åt en ingående diskussion över frågan om ett konstgjort hjälpspråk.»

Detta beslut fattades med sex röster mot en, varjämte tre ledamöter avhöllo sig från att rösta. Därmed har saken förfallit, och det anses nu, att den ej kan komma upp annat än genom initiativ från en regering. Detta är ett tröstlöst perspektiv, då regeringar merendels finna sig förhindrade att gå i spetsen för något som är verkligen uppbyggande för folken.

Världsspråksfrågan är i grunden en moralisk angelägenhet. Det gäller att sammanföra andarna inom folken och giva dem en utväg att kunna oavsett samhällsställning få någon luft under vingarna till flykt utöver landgränserna. Det är denna fråga, som »undflyr» kommissionen. Naturvetenskapen och dess utgreningar — någon annan vetenskap gives väl knappast — befattar sig enligt sin natur icke heller med moralen eller medkänslan. Vetenskapen, denna stolta och outhärliga insats i utvecklingen, står där inför en av sina begränsningar åtminstone hitintills. Om dess sinnrika uppfinningar ställas i krigets eller förödelseernas eller i det godas tjänst, det beror på samhällsordningen, människorna och även på vetenskapsmännen, vilka senare äro vanliga människor eller sålunda något annat än vetenskapen.

¹ Motion nr 146 i Första kammaren 1924.

Kommissionen har härvid, ställd inför de stora massornas hjälplöshet, räckt dem ett osmältbart livsuppehälle i stället för andligt bröd. Vad menar egentligen kommittén med de »levande» språkens utbredning för främjande av folkförbundets ändamål? Ingå däri, såsom ordalagen synas utvisa, alla de nu talade språken, exempelvis även det svenska, och är det i tecknet av en sådan babylonisk förbistring, som folkens umgänge skall kunna grundas? Eller kanske lurar, såsom är begripligare, ett famlande mot vidgat europeiskt stormaktsvälde över jordens övriga folk genom att påtvinga dessa såsom världsspråk icke mindre än både franska, engelska och tyska, dessa tre krigsspråk skulle man nästan kunna kalla dem, som gått i spetsen för så mycken ävlan, konkurrens och olycka i världen?

Dessa tre »kulturspråk» skola således fortfarande tävla med varandra inom varje främmande nation och där uppdelas, icke mänskligheten, som ställes fortfarande utanför, utan en liten privilegierad del av densamma uti trånga intresseområden. Kommissionen säger sig vilja med nit inrikta sig på detta arbete, men tager intet initiativ därtill och kommer säkerligen icke heller att kunna lägga två strån i kors för en så ofruktbar uppgift. Kommissionen framträder här såsom en oreflekterad överklassinstitution utan känsla för de meniges behov och möjligheter. Vad vill kommissionen skänka bönder, arbetare, tjänstemän och oss alla i den stora vida världen? Och huru länge tror man sig kunna hålla exempelvis de ryska, spanska och italienska språken utanför? Lenin sade en gång till mig: vi hava redan tre världsspråk, och ryskan blir det fjärde. Liknande anspråk från andra språk hava vid många tillfällen framträtt.

För övrigt är det icke osannolikt, att denna utlovade propaganda för »de levande språken» dock i själva verket avser propagerandet av hegemoni för det franska språket, detta svåraste språk av alla, som i den övriga världen aldrig kan höja sig annat än till ett privilegium för ett fåtal inom den burgnaste samhällsklassen. När den väckta framställningen först diskuterades av folkförbundet, höll den franske delegeraden Hanotaux ett tal riktat mot det gjorda initiativet under hänfört framhållande av det franska språkets ärofulla traditioner, som borde bevaras och gåvo världen vad den behövde. Detta anförande hälsades inom församlingen med livliga applåder. Det har sagts mig, att kommissionen för intellektuellt samarbete anses särskilt stå under franskt inflytande. Förbundets beroende skymtar fram även här. Det skulle således utnyttjas till att slå ett slag för det franska språkets privilegierade ställning såsom diplomaternas, de internationella sammankomsternas och de utvaldas världsspråk mot en befarad konkurrens och med totalt åsidosättande av folkens frigörelse på detta område. Vilken dålig tjänst gör icke den franska överklassen härmed den franska nationen och den trygghet för framtiden, som denna nation med så stort fog äskar, och vilken dock hotas mest genom ävlan efter ohållbara privilegier.

Det personliga undgår slutligen icke att spela in. Medlemmarna i kommissionen äro väl någorlunda insatta i ett eller flera av de tre härskande språken

och erfara därför personligen intet behov av någon ny ordning. För min del har jag alltid funnit, hurusom det är företrädesvis personer med större eller mindre kunskap i något eller några av förenämnda tre språk, som genast äro färdiga att utan närmare övervägande taga avstånd från ett förenklat lättlärt språks upphöjande till världsspråk eller internationellt hjälpspråk, hur man vill kalla det. De behöva det icke själva, och därmed är förmodligen saken för dem avgjord, ty så litet känna vi för andra. Det egna intresset förnekar sig icke ens i en sådan angelägenhet, där det ju knappast kan sägas vara hotat.

Det finns emellertid ett enda sätt, på vilket, såsom kommissionen önskar, en utbredning av alla levande språk och i synnerhet de största språken kan komma till stånd, nämligen just genom antagandet av ett logiskt och lättlärt världsspråk, som inläres i alla skolor. De menige i alla länder beredas först därigenom tillfälle att taga arbetsanställningar i olika länder, de bliva med andra ord i tillfälle att bilda sig genom utrikes resor och inhämtande tillika av de besökta ländernas språk. Och den, som genom inhämtandet av ett lättlärt världsspråk vunnit trygghet att kunna taga sig fram var som helst, kan med större tillförsikt fördjupa sig efter eget val även i ett annat nationellt språk än modersmål.

En annan upplysande episod ur åskådningssättet inom folkförbundets förenämnda högsta instans för världens andliga vägledning, är följande *ställningstagande till moralisk vägledning* (samvetspolitik).

Doktor Tchéou-Wei, delegerad för Kina, hade nämligen i delegeradeförsamlingens andra kommission föreslagit samarbete mellan kommittén för intellektuellt samarbete och den internationella kongressen för moralisk uppfostran (l'éducation morale), som samtidigt höll sina sammanträden i Genève sommaren 1923. Även detta förslag hänsköts till kommissionen för intellektuellt samarbete, vilken därom yttrade:

»Kommissionen har varit enhällig i sitt beslut, att den icke kunde inlåta sig på denna väg. Kommissionen giver sin hyllning åt kongressens uppgifter, åt det ideella uppsåt, som besjalar den, men moralisk uppfostran är ett område, som faller utom kommissionens räckvidd (»l'éducation morale est un domaine, qui lui échappe»). Den har för övrigt för ögonblicket ingen förbindelse med någon kongress, och det är främst med vetenskapliga kongresser, som dylika förbindelser böra inledas.»

Det är möjligt, att för förbundets kommitté för intellektuellt samarbete ej erbjöd sig något skäl för samverkan med just den förenämnda kongressen om moralisk fostran. Kongressens dagordning föranledde kanske icke därtill. Kommitténs allmänna uttalande däremot om moralisk fostran såsom ett för förbundet främmande ämne och vetenskapen såsom dess enda anförvant belyser utomordentligt intresseväckande den intellektulla kommitténs psyke och dess därav betingade syn även på världsspråksfrågan. En av Österns lärde, som ur sitt lands tusenåriga traditioner insupit, att personlighetens kultivering är förutsättningen för att kunna rätt styra staten och således även världen, föreslår

en samling europeiska lärde en samverkan med en kongress, som bygger på samma uppfattning. De europeiska vetenskapsmännen, barn av Västerns materialistiska läggning, sätta upp ett förvånat ansikte och åkalla vetenskapen för att få en förevändning att undfly denna främmande åskådning.

Förbundets generalsekretariat meddelade i sin rapport bland annat att förbundets representanter från Persien och Kina meddelat, att en omfattande folklig rörelse utbreder sig i Asien för ett åstadkommande av ett internationellt språk. På denna vädjan om en sammanknytning av de andliga förbindelserna mellan folken svarar den av europeisk maktfullkomlighet bländade kommissionen såsom sista ordet från förbundets sida, att det står var och en fritt att lära sig ett levande språk, varmed rimligen menades franska, engelska eller tyska. När en Österns representant för förbundet hemställer om något intresse för världens moraliska uppfostran, så svarar samma kommission såsom representant för den europeiska vetenskapen och utslagsgivande å förbundets vägnar, att denna sak faller utom kommissionens räckvidd eller, för att begagna en ordagrann översättning, den »schappar» från kommissionen (lui échappe). En sådan tilldragelse ådagalägger, vilket övermäktigt inflytande folkförbundet genom sina organ inrymmer även för de nationalistiska och intellektualistiska europeiska föreställningar och hur väl en varm golvström av det gamla Österns visdom och en levande folkmening i nutiden behöver beblanda sig med detta kalla polarvatten för att någonting skall börja växa för folken.

Det måste rättvisligen erkännas, att detta icke är något fel begånget av folkförbundet. Den är som sagt ett barn av de europiska regeringarna och dessa i sin ordning redskap för den anda, som präglar det europeiska styrelsesättet. Med den allmänna rösträtten har, märkligt att säga, folkets upplysning, självständighet och inspiration för höga mål ställts snarare på avskrivning i stället för att gå framåt. Vetenskapen saknar känning med behovet av en upplyst folkmening och står främmande för samvetets ovetenskapliga värden. Den siktar därför icke längre i sociala frågor än den europeiska politiken, snarare ännu kortare. Den bör väl då icke sättas i ledningen för de ovägbara värdena eller med andra ord för något, som ligger utanför dess möjligheter.

Belysande för denna intellektualismens otillräcklighet är en episod från interparlamentariska unionens sammanträde i Bern sommaren 1924. På dagordningen förelåg det gamla formuläret om parlamentarisk kontroll på utrikespolitiken. En tämligen omöjlig sak numera tycker jag. Emellertid hade lösningen av detta problem lagts i vetenskapens hand, och mer än en talare bugade sig på förhand i vördnad för rapportörens, en sympatisk tysk professors i statsrätt avgivna rapport i ämnet. Han föreslog åtskilliga uttalanden, av vilka tyngdpunkten låg på, att inom varje parlament skulle finnas ett utrikesutskott för kontrollens utövande. Resolutionsförslaget inleddes med ett av rapportören föreslaget uttalande, att konferensen »ser i principen om en så långt som möjligt utsträckt publicitet den bästa garantien för en internationell fredspolitik och en samverkan mellan staterna».

Häremot erinrades av mig om det sanningsenliga förhållandet, att i Sverige hade man ett dylikt utskott och så omtöcknat av sekretess, att endast dess sexton ledamöter fingo veta något. Samtliga övriga riksdagsmän och hela folket höllos i fullständig okunnighet. Detta kunde väl icke vara den »största möjliga offentlighet». Det föreslogs av mig ett tillägg till resolutionen i syfte att utrikesutskottet borde avgiva rapport till sina uppdragsgivare, föra protokoll över sina förhandlingar samt ej annat än i trängande fall vara bundet av tysthetsplikt.

Vetenskapen, företrädd av rapportören, rynkade ögonbrynen och förklarade att tillägget gick alldeles för långt. Den »största möjliga publicitet» för svenska folket utmynnade således i att högst sexton personer fingo veta någonting. Känslan för det orimliga i en sådan slutsats ligger emellertid på det moraliska området och undflyr därför vetenskapen. Med-rapportörens förklaring var som vanligt saken avgjord. Tilläggsförslaget förkastades av konferensen. En tysk riksdagsman sade mig enskilt, att hans erfarenhet från tyska riksdagen också verifierade mitt förslag.

Någon tid efteråt skildrade jag vid några möten med lantfolk i Jämtlands och Ångermanlands avlägsna bygder objektivt bland annat denna saks behandling och utgång i konferensen. Det var sällsamt att höra, huru denna publik ibland spontant log över motsägelserna mellan dikt och verklighet. Även i det nu skildrade ämnet skrattades det i bygderna upp emot de svenska lappmarkerna över »den största möjliga offentlighetens» innebörd inför en europeisk aeropag, över det vetenskapliga och interparlamentariska berget, som födde en råtta. Ty, såsom Laotse konstaterade för nära tretusen år sedan: »De som äga den sanna insikten höra ej till de högt lärde; de som äro högt lärde sakna den sanna insikten». Eller som det berömda uttalandet om 1848 års Frankfurterparlament klagar: hundrafemtio professorer, fädernesland, du är förlorat!

Emellertid även västerlandets barn hava en själ, som i hävderna manifesterat sig på ett strålande sätt i sanningsvittnenas och martyrernas lidanden under förtrycket. Den bidar blott sin tid. Den förväntar den stora upptäckten av källsprånget under det myckna gruset.

Vi kunna då, på ett helt annat sätt än nu, göra bruk av vår aktivitet, vår slagkraft, vår organisationsförmåga, vårt vikingalynne, vår trängtan att omfamna hela världen. När kraften av en själ, utrustad med dessa egenskaper, kommer tillbaka till Östern såsom erövrare, skall även där denne senare mottagas såsom jämlike och den verkliga befriaren.

Utan en självständig och inspirerad folkmening äventyrar dock Europa, att dess funktionarism kommer med företrädesvis dödfödda fredsfoster. Tiden eller lie-mannen, såsom man ock kan kalla den, är emellertid en stor reformator. När en generation gått bort med sina vanskligheter och förvillelser och gjort vad den kunnat, tar en ny tidsålder vid för att göra sitt bästa. Vägen går »per aspera ad astra» genom vidriga öden mot stjärnorna.

Under väntetiden vilar det emellertid på var man att göra vad han kan, och därför hemställes med stöd av förenämnda motivering nu till en början,

att riksdagen ville, såsom en grundval för freden och *Sveriges deltagande i en nyorganisering av nationernas förbund*, hos regeringen framhålla och förorda den *politiska* angelägenheten, att i förbundets grundsatser och praktik nationernas självbestämmanderätt och särskilt de österländska folkens berättigade strävan efter frigörelse från Europas hegemoni icke får, såsom senast skett i Genèveprotokollet, betraktas såsom en »inre angelägenhet» för den härskande staten utan i högsta grad måste vara *en internationell rättsfråga* vid äventyr, att lösningen eljest kommer genom ett nytt världskrig.

Stockholm den 22 januari 1925.

Carl Lindhagen.